

nýbrž pro tuto thesi. Nezáleží vůbec na psychických stavech, nýbrž na způsobu nazírání. Ale pak nesmí býti výnos složen z psychických veličin. Příklad koncertu není — pravda — v rozporu s těmito citáty, ale tyto citáty jsou v rozporu s W-ovým základním pojetím teleologie.

Karel Engliš.

Cukerní krise.

Po téměř půlročním odkladu se dostalo cukernímu průmyslu konečného vyjádření Jávy, zda se zúčastní činné spolupráce podle zásad vyslovených na červencové bruselské konferenci. Odpověď byla záporná, opírajíc se o úvahu, že změněná všeobecná situace cukerního průmyslu nevyžaduje již umělých opatření. — Toto vyjádření Jávy bylo podnětem k různým úvahám, jež mnohdy vycházely z nesprávných neb neúplných předpokladů. Optimistický názor opíral se o zdánlivě zlepšené vyhlídky statistické; převážně se projevil ovšem úsudek pesimistický, předvídaající úplné ztroskotání mezinárodních snah. Mám za to, že jediné věcná úvaha může vzájemně si odporující názory uvést na pravou míru.

Počátky cukerního průmyslu, jeho dlouholetý vývoj a dnešní stav jsou v podstatě dány poměrem výroby cukru řepového a třtinového. Třtinový průmysl byl zprvu v převaze, avšak tento stav se měnil budováním evropského cukerního průmyslu a již v letech 1901/2, kdy byla cukerní krise řešena bruselskou konvencí, převyšovala světová výroba cukru řepového třtinovou výrobu.

Světová cukerní výroba
(před a okolo bruselské cukerní konvence):

	Světová výroba cukru v tisíci tunách	Výroba cukru řepo- vého	třtino- vého	% výroby cukru řepo- vého	třtino- vého
1859/60	1766	390	1376	22'2	77'8
1869/70	2600	844	1756	32'4	67'6
1879/80	3620	1536	2084	42'4	57'6
1899/1900	8418	5440	2978	64'0	36'0
1900/1901	9489	5895	3594	62'0	38'0

	Světová výroba cukru v tisíci tunách	Výroba cukru řepo- vého třtin- ového	% výroby cukru řepo- vého třtin- ového
1901/1902	10773	6673	4100
1902/1903	9617	5408	4209
1903/1904	10029	5753	4276
1904/1905	11195	4823	6372

Po bruselské konvenci se utvářil poměr výroby ve prospěch třtiny, takže v předválečném období se téměř dospělo k rovnováze, jak vidno z tohoto porovnání:

Světová cukerní výroba
(do světové války):

	Světová výroba cukru v tisíci tunách	Výroba cukru řepového třtinového	% výroby cukru řepového třtinového
1905/6	13.955	7.240	6.715
1906/7	14.431	7.102	7.329
1907/8	13.900	6.986	6.914
1908/9	14.528	6.892	7.636
1909/10	14.829	6.540	8.289
1910/11	16.878	8.488	8.390
1911/12	15.733	6.812	8.921
1912/13	17.452	8.894	8.558

Světová válka způsobila ochromení evropského cukerního průmyslu a spolu se snahami dohodových mocností vyvolala neobyčejné zvýšení výroby třtinového cukru. Přerušovaný přirozený vývoj světové cukerní spotřeby nepostačil stále se zvyšující cukerní výrobě, a tu se po prvé po válce setkáváme s nebezpečím „nadprodukce“.

Světová cukerní výroba po válce:

	Evropská výroba řepového cukru	Jávská výroba třtinového cukru v tisíci tunách	Kubská výroba třtinového cukru
1913/14	8267 = 100%	1466 = 100%	2638 = 100%
1918/19	3565 — 56'88%	1778 + 21'28%	4031 + 52'81%
1919/20	2575 — 68'85%	1336 — 8'87%	3789 + 43'63%
1920/21	3766 — 54'45%	1544 + 5'32%	3998 + 51'55%
1921/22	4038 — 51'16%	1685 + 14'94%	4060 + 53'90%
1922/23	4628 — 44'02%	1808 + 23'33%	3659 + 38'70%
1923/24	5137 — 37'86%	1793 + 22'31%	4177 + 56'07%

	Evropská výroba cukru řepového v tisíci tunách	Jávská výroba třtinového cukru	Kubská výroba třtinového cukru
1924/25	7152 — 13'49%	2011 + 37'18%	5202 + 97'19%
1925/26	7598 — 8'09%	2446 + 66'85%	4956 + 87'87%
1926/27	6922 — 16'27%	2104 + 43'52%	4580 + 73'62%
1927/28	7998 — 3'25%	2567 + 75'10%	4103 + 55'53%
1928/29	8246 — 0'25%	3205 + 118'62%	5100 + 93'33%
1929/30 (odhad)	8174 — 1'12%	2900 + 97'27%	4600 + 74'37%

	Světová výroba cukru řepového v tisíci tunách	Světová výroba cukru třtinového
1913/14	8846 = 100%	9.892 = 100%
1918/19	3883 — 56'10%	11.919 + 20'49%
1919/20	3259 — 63'16%	12.236 + 23'70%
1920/21	4687 — 47'02%	11.953 + 20'83%
1921/22	4914 — 44'45%	12.701 + 28'40%
1922/23	5203 — 41'18%	12.917 + 30'58%
1923/24	5861 — 33'74%	13.838 + 39'89%
1924/25	8133 — 8'06%	14.652 + 48'12%
1925/26	8290 — 6'29%	16.294 + 64'72%
1926/27	7690 — 13'07%	15.900 + 60'74%
1927/28	9024 + 2'01%	16.293 + 64'71%
1928/29	9337 + 5'55%	17.831 + 80'26%
1929/30	9205*) + 4'06%	17.635*) + 78'29%

* odhad.

V posledních letech se stala otázka nadprodukce ještě obtížnější tím, že řepový průmysl dosáhl předválečné úrovně, kdežto třtinový průmysl věnuje mimořádnou pozornost zušlechťování třtinových druhů. Zejména Java se dopracovala ve své světoznámé výzkumné stanici „Proefstation Oost Java“ neobyčejných výsledků. Na jávských plantážích byly od r. 1926 postupem doby vysazovány nové kvalitní druhy, jichž úspěch lze nejlépe posoudit z úvahy, že průměrná sklizeň nové třtiny činila na Jávě v kampani 1927/28 z 1 ha as 1300 q o cukernatosti 12'2%. Tím se získá na Jávě z 1 ha plochy oseté novým druhem třtiny as 158 q cukru, kdežto u nás činí výnos z 1 ha toliko as 34—54 q cukru při sklizni 260 až 320 q řepy z 1 ha. Na Kubě činí průměrná sklizeň třtiny z 1 ha toliko 400 q, což odpovídá as 40—44 q cukru. Kromě toho se objevují po válce snahy o hospodářské osamostatnění. Soběstač-

nosti v cukerním zásobování se napomáhá v celé řadě zemí zakládáním a budováním vlastního cukerního průmyslu. Nepoměr zvýšené cukerní výroby proti spotřebě, ztížené vyhlídky odbytové a neuspokojující cenová úroveň jsou příčinami dnešní cukerní krise.

Snahy o pomoc objevují se po prvé v roce 1927, kdy došlo ke sblížení t. zv. vývozních zemí, t. j. Kuby, Československa, Německa, Polska, Maďarska a Belgie v akci zvané Tarafově. Tato dohoda, které se Jáva nezúčastnila, ztroskotala však již v prvním období 1927/28, poněvadž nemohla uplatnit dostatečného vlivu na cukerní výrobu a trh. Omezení výroby, jež provedly Kuba a Československo, mělo pouze přechodný vliv a nemohlo daleko vyvážit zvýšení výroby v řadě jiných zemí. V dubnu t. r. převzala cukerní otázku na pořad svého jednání hospodářská organizace Společnosti národů v Ženevě. První krok, kterým se Společnost národů oficiálně zasazuje o řešení cukerní otázky u vlád jednotlivých zemí, jest doporučení generálního sekretáře, aby se podrobily zkoumání veškeré daně a dávky, brzdící přirozený vývoj spotřeby. Při ženevských jednáních sblížily se opět cukerní průmysly jednotlivých zemí a svolaly společnou poradu do Bruselu, ke které došlo v červenci t. r. Hlavním programem těchto porad byla stabilisace výroby a bylo usneseno vyzvat k spolupráci kromě ostatních zemí především Jávou. Návrhy bruselské cukerní konference byly Jávou posuzovány příznivě a jávský průmysl cukerní využil přechodného zlepšení cen k značným prodejům své výroby. Konečná odpověď, která po četných urgencích došla, byla však odmítavou.

I cukerní spotřebě a možnostem jejího zvýšení byla věnována od počátku mezinárodních snah nutná pozornost. Po příkladu amerického Sugar Institute byla založena mezinárodní studijní kancelář v Berlíně, kde se soustřeďuje veškerá činnost v oboru zvyšování cukerní spotřeby. Jest ovšem samozřejmo, že podobné snahy mohou mít úspěch spíše v zemích s nižší kulturní úrovní — v rozsáhlých oblastech asijských, Dálném Východu, Africe — neboť přibližná hranice cukerní spotřeby v zemích s vyšší kulturou jest již téměř dána. Vývoj cukerní spotřeby, pokud jej lze statisticky odhadnouti, jeví průměrně roční přírůstek o 3—4%. Poměr mezi jednotlivými spotřebními obdobími značně kolísá, jak vidno z této tabulky:

Období:	Odhad spotřeby v tunách:	Přírůstek oproti před- cházejícímu období v procentech:
1922/23	19,361.000	—
1923/24	19,855.000	+ 2'6
1924/25	22,680.000	+ 14'2
1925/26	24,313.000	+ 7'2
1926/27	24,725.000	+ 1'7
1927/28	26,098.000	+ 6'5
1928/29	26,300.000	+ 0'8
1929/30	26,600.000	+ 1'1

Československá cukerní spotřeba jest značně ustálená a pohybovala se v době od převratu takto:

Kampaň	q
1918/19	3,178.169
1919/20	3,306.240
1920/21	3,183.391
1921/22	3,093.757
1922/23	3,519.587
1923/24	3,617.534
1924/25	3,900.603
1925/26	4,083.481
1926/27	3,698.913
1927/28	3,932.333
1928/29	4,044.237.

Jáva odůvodňuje svoji neúčast při mezinárodních jednáních změněnou situací průmyslu, která prý nevyžaduje již umělých výrobních opatření. Povšimneme-li si vývoje cukerní výroby po válce, seznáme, že teprve odhad pro období 1929/30 by znamenal zastavení stále vzestupného směru světové výroby jak z následujícího vidno:

Období	Světová výroba	Zvýšení, případně snížení oproti předchozímu roku v tunách v %		Zvýšení, případně snížení oproti kampani 1913/14 v tunách v %	
1913/14	18,738.326	—	—	—	—
1918/19	15,801.594	—	—	— 2,936.732	— 15'67
1919/20	15,495.142	— 306.452	— 1'94	— 3,243.184	— 17'31
1920/21	16,460.340	+ 1,145.198	+ 7'39	— 2,097.986	— 11'20
1921/22	17,615.055	+ 975.715	+ 5'86	— 1,123.271	— 6'—
1922/23	18,119.539	+ 504.484	+ 2'86	— 618.787	— 3'30
1923/24	19,699.547	+ 1,580.008	+ 8'72	+ 961.221	+ 5'13
1924/25	22,785.267	+ 3,085.720	+ 15'66	+ 4,046.941	+ 21'60
1925/26	24,583.909	+ 1,798.642	+ 7'89	+ 5,845.583	+ 31'20
1926/27	23,590.077	— 993.832	— 4'04	+ 4,851.751	+ 25'89
1927/28	25,317.466	+ 1,727.389	+ 7'32	+ 6,579.140	+ 35'11
1928/29	27,168.232	+ 1,850.766	+ 7'31	+ 8,429.906	+ 44'99
1929/30	26,840.500*)	— 327.732	— 1'21	+ 8,102.174	+ 43'24

*) odhad.

Na podkladě dnes známých odhadů kampaně 1929/30 by se jevil úbytek as o 327.000 t. oproti kampani 1928/29. Při tom stále znamená odhad výroby kampaně 1929/30 zvýšení oproti kampani 1913/14 o 43·24%. Odhad kampaně 1929/30 jest ovšem předběžný a ještě se podstatně změní; hlavními činiteli jsou řepová výroba v Evropě a výroba v hlavních třtinových zemích, která dosud není určena a na niž může mít vliv případné pokračování bruselských porad. Do výrobního období 1929/30 spadá částečně jávská výroba kampaně 1930/31, která započne v dubnu 1930. Vyhlídky na příští jávskou sklizeň nelze dnes oceniti; jisto je, že nejvyšší úrovně z kampaně 1928/29 nedosáhlo se na Jávě již v období 1929/30. Všeobecně se proslychá, že výsledky nových druhů třtinových v druhém období již plně neuspokojí, což konečně při přepěstování elitních druhů na vysoký obsah cukru nepřekvapuje. Podobný úkaz se dostavil i při jednostranném pěstění řepového semene. Jávská výzkumná stanice se ovšem snaží i tyto závady odstraniti.

V době po bruselské konferenci získala Kuba k spolupráci na stabilizační politice též San Domingo, Filipiny, Peru a jiné třtinu produkující země a doporučila i po záporné odpovědi Jávy pokračování společných porad; i ostatní účastníci bruselských konferencí se k tomuto názoru připojili.

Naše stanovisko vůči posledním událostem v cukerním průmyslu světovém jest dáno povahou československého cukrovarnictví, jehož výroba jest odkázána dvěma třetinami, případně až třemi čtvrtinami na vývoz. Ačkoliv cesty našeho vývozu cukerního jsou značně rozmanité, ubývá neustále na množství do jednotlivých našich odbytíšť. Vývoz našeho cukru do ciziny se jevil v uplynulé kampani 1928/29 takto:

V ý v o z:	Rafinády:	Suroviny:	Celkem v hodnotě suroviny	Letošní vývoz cukru v hodnotě suroviny + aneb - proti r. 1927/28		
v metrických centech:				q	%	
Evropa:						
Rakousko	680.909	245.482	1,021.718	+	81.785	+ 8·7
Německo	166.093	1.330	190.676	—	247.994	— 56·5
Hamburk	1,699.991	30.477	1,968.468	—	802.992	— 29—
Anglie	557.996	1.000	637.116	—	502.525	— 44·1
Švýcarsy	744.192	62.032	906.193	—	30.561	— 3·3
Norsko	82.810	—	94.403	+	30.716	+ 48·2
Švédsko	60.299	—	68.741	+	21.815	+ 46·5
Finsko	69.113	—	78.788	+	3.914	+ 5·2
Jugoslavie	15.546	—	17.722	—	25.848	— 59·3

V ý v o z:	Rařinády:	Suroviny:	Celkem v hodnotě suroviny	Letošní vývoz cukru v hodnotě suroviny + aneb - proti r. 1927/28		
v metrických centech:				q	%	
Itálie, Terst,						
Rjeka	1,055.458	207	1,203.429	—	211.032	— 14.9
Řecko	72.131	—	82.230	+	74.346	+ 943.—
Ostatní						
Evropa	70.820	—	80.734	—	1.457	— 1.8
Celkem	5,271.658	340.528	6,350.218	—	1,609.833	— 20.2
Asie:						
Turecko	70.191	—	80.018	+	21.331	+ 36.3
Syrie	4.695	—	5.352	—	12.932	— 70.7
Persie	27.728	—	31.610	+	13.266	+ 72.3
Ostatní Asie	9.519	—	10.852	+	1.998	+ 22.6
Celkem	112.133	—	127.832	+	23.663	+ 22.7
Afrika:						
Egypt	118.167	—	134.711	+	90.307	+ 203.4
Ostatní Afrika	4.523	—	5.155	+	2.482	+ 92.9
Celkem	122.690	—	139.866	+	92.789	+ 197.1
Amerika:						
Argentina	—	—	—	—	18.240	— 100.—
Ostatní Ame- rika	1.213	—	1.383	+	1.383	+ 100.—
Celkem	1.213	—	1.383	—	16.857	— 92.4
Celkový vý- voz:	5,507.694	340.528	6,619.299	—	1,510.238	— 18.6

Příčinu odbytových nesnází tvoří snahy o soběstačnost a ochranná politika importních zemí. Je to známý příklad Anglie, Německa, Itálie, Rakouska, Francie, k nimž se druží i Holandsko zavedením vývozních premií.

Náš cukrovarnický průmysl se snaží již od samého počátku cukerní krizi čelit. V této snaze provedl vše, čeho vlastními prostředky lze dosíci. Pronikavá koncentrace průmyslu, která ještě není skončena, zajišťuje co možná největší zlevnění výroby. Tuzemská spotřeba cukerní dala by se jistě podstatněji zvýšiti na Slovensku a Podkarpatské Rusi, jest ale brzděna zatížením ve způsobu spotřební daně a daně z obrátu, které činí plných 40% prodejní ceny cukru. Výroba vývozního zboží jest u porovnání se státy s námi soutěžícími rovněž mimořádně zatížena daněmi přímými, obchodními, dávkami autonomními a zvýšenými závazky sociálními. Daňové úlevy, jichž se průmyslu dostalo, sledují jedině ten účel, aby jeho soutěživost na světovém trhu nebyla podlamována daň -

v ý m a j i n ý m z a t í ž e n í m, o n ě ž j e s t c u k e r n í p r ů m y s l j i n ý c h s t á t ů s n á m i k o n k u r u j í c í c h v e v ý h o d ě. Neméně důležitou složkou cukerní výroby jest stabilizace řepních poměrů, o niž průmysl rovněž usiluje, oceňuje při tom plně důležitost pěstování řepy pro naše zemědělství. Řepy nelze vzhledem k užitkové hodnotě její vlastní, jakož i všech hlavních i vedlejších produktů cukrovarnického průmyslu plnohodnotně nahraditi žádnou jinou plodinou. Cena řepy musila býti v posledních letech stlačena na minimum a dotýkala se nebezpečně hranice výrobních nákladů. Poměru řepní ceny nelze ovšem posuzovati podle naprosté výnosnosti, neb obilní hodnoty musí vždy tvořiti kalkulační protiváhu. I při dnešní řepní ceně jest užitková hodnota pěstění řepy v poměru k dnešním cenám obilí v mnohých krajích vyšší nežli užitková hodnota pěstování obilí. Snahou cukrovarnického průmyslu ovšem zůstává vyvarovati se jakýchkoliv pokusů a odstraniti vše, co by mělo nepříznivý vliv na poměr řepního pěstitele k cukrovaru. K tomu cíli vedou kroky k zabezpečení řepního míru, ustálení poměrů v řepních rayonech a spoluúčast řepních pěstitelů na jednání o všech otázkách, jež se dotýkají existence našeho řepářství a cukrovarnictví.

Žádá-li naše řepářství a cukrovarnictví dnes porozumění vlády, příslušných činitelů a celé veřejnosti, činí tak v přesvědčení, že se musí udržeti na své výši až do příznivějšího uspořádání svých poměrů. Jen nerad poukazuji na důležitost a zásluhy cukrovarnického průmyslu v prvních letech popřevratových: od 28. října 1918 do konce srpna 1921 vyneslo „bílé zlato“ 7·87 miliard Kč v hodnotných cizích valutách, jichž měl nový stát v tehdejší době svrchovaně zapotřebí a plných 4·08 miliard Kč z této částky bylo odvedeno státní pokladně. Je nutno připomenouti co nejdůrazněji, že i dnes, kdy hodnota cukru značně poklesla, odvádí průmysl na spotřební dani z cukru a dani z obratu, z cukru v tuzemsku spotřebovaného průměrně as 835,000.000.— Kč ročně státu a jest nemožno opatřiti náhradu za takovou položku našeho státního rozpočtu. Důležitost našeho vývozu v plném rozsahu obráží se plně v naší platební bilanci. Jak značnou hodnotu představuje náš vývoz cukru a melasy i při dnešním zmenšeném rozsahu, je zřejmo z tohoto přehledu:

a) Cukr.

V roce:	Vyvezené množství v q:	Hodnota vývozu v Kč:
1920	2,415.766	3.358,269.707' —
1921	4,555.414	3.742,739.715' —
1922	3,178.018	1.397,384.025' —
1923	4,712.421	1.861,068.614' —
1924	6,666.884	2.404,780.306' —
1925	8,278.123	2.288,744.039' —
1926	9,247.550	2.220.265.000' —
1927	5,583.720	1.502,150.000' —
1928	7,433.310	1.682,057.000' —
1929 (leden - září)	3,354.790	659,806.000' —

b) Melasa.

V roce:	Vyvezené množství v q:	Hodnota vývozu v Kč:
1920	31.218	2,185.260
1921	7.222	808.864
1922	21.737	1,446.512
1923	444.846	14,818.970
1924	662.480	22,137.200
1925	738.268	31,359.390
1926	816.000	24,798.000
1927	585.410	21,439.000
1928	323.410	14,127.000
1929 (leden - září)	94.340	5,301.000

S národohospodářského hlediska znamená vývoz československého cukru čisté aktivum, neboť se vyváží hotový výrobek z vlastní suroviny výhradně domácími silami vyrobený za použití pomocných materiálů výhradně domácího původu. Jako řepářství v oboru zemědělské výroby, tak cukrovarnictví v oboru průmyslové činnosti zaujímá nenahraditelné místo, zaměstnávajíc celou řadu průmyslů pomocných. Hodnota provozních hmot, každoročně spotřebovaných v cukrovarnickém průmyslu, představuje rok co rok milionové částky a cukrovarnický průmysl zaměstnává tímto způsobem, ať přímo či nepřímo, význačné procento obyvatelstva našeho státu.

Posuzování cukerní otázky, tak jako jiných hospodářských otázek, nebylo u nás nikdy jednotným, a ačkoliv názor o nutnosti udržení našeho cukerařského průmyslu na plné výši je v převaze, přece se v poslední době objevila ojediněle úvaha o tak

zvaném „nežádoucím vývozu“ v souvislosti s cukerním průmyslem. Podobná úvaha jest úplně nesprávnou, neboť nežádoucím vývozem lze rozuměti umělými prostředky udržovaný export. Náš cukerní průmysl má však zdravý kořen, jde nyní pouze o překonání dnešních obtíží, aby si udržel čestné místo v řadě velkých cukerních výrobců světových, mezi něž svým významem a tradicí právem patří. Cukerní průmysl jest si toho vědom, a každé jiné řešení by mělo v zápětí ochromení hospodářské a průmyslové základny našeho státu.

Joe Hartmann.

ZPRÁVY A NÁZORY.

Psychotechnika ve službách veřejné i soukromé administrativy.

Počátky moderní psychotechniky spadají do dob zcela nedávných. Je sice pravda, že již dávno před tím byl poznán a oceněn význam správné volby životního povolání (*La chose la plus importante à toute la vie, est le choix du métier*, Pascal, *Pensées* II.), a že u rozličných autorů nalézáme nahodilé, přece však často velmi trefné poznámky o vlastnostech duševních i fysických, jichž je třeba pro jednotlivá zaměstnání. Tak na př. Kant (*Anthropologie*, Ausg. Vorländer, 5. vyd. str. 108—109) praví, že domácí nebo státní sluha potřebují míti pouze prostý rozum (*Verstand*); důstojník, jemuž jsou dána jenom všeobecná pravidla a jenž musí dle nich dané případy řešiti, potřebuje schopností usuzovacích (*Urteilkraft*); generál, který musí posouditi rozmanité případy a dle nich sám vymysleti obecné pravidlo jednání, musí míti vyšší rozum (*Vernunft*).

Tyto názory a poznatky zůstaly však na půdě teoretických a abstraktních úvah a teprve asi před 20 lety byly podniknuty pokusy zavést je do hospodářské a vůbec životní praxe.

Je zásluhou amerického inženýra F. W. Taylora, že ve své technické praxi všímal si nejen stroje, ale i pracujícího člověka, studoval systematicky jeho výkon a snažil se tento výkon zlepšiti. Teprve od té doby lze mluvit o racionalisaci a ekonomisaci produktivní práce. Se stránky ryze sociální ujal se problému Frank Parsons v Bostonu. R. 1908 založil v tomto městě malou poradnu (*Bureau of Vocational Guidance*), v níž informoval mládež o požadavcích, jež klade povolání na duševní vlastnosti člověka, a také snažil se rozpoznati fysické zvláštnosti jednotlivců, pokud padají na váhu pro jeho uplatnění se v průmyslovém a vůbec hospodářském životě. Psychologicky vědecký podklad dal těmto snahám H. Münsterberg svou knihou: „*Psychologie a hospodářský život*“ (1910), v níž podniká